

ВІДГУК

офіційного опонента Горбатюка Романа Михайловича на дисертаційну роботу Юзик Ольги Протасіївни «ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ У ПОЛЬЩІ (друга половина ХХ – поч. ХХІ ст.)» на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми дисертаційної роботи. Подана до захисту дисертаційна робота Ольги Протасіївни Юзик є достатньо помітною подією у науковому житті, адже йдеться про теоретичне та експериментальне дослідження, яке проводилося протягом багатьох років і було спрямоване на отримання результатів, які сприяли успішному вирішенню актуальної педагогічної проблеми – узагальненню та обґрунтуванню теоретичних основ і практичного досвіду підготовки вчителів інформатики у Польщі (друга половина ХХ – поч. ХХІ ст.), а також можливості їх упровадження в освітній процес ЗВО України.

Зазначимо, що для постановки і розгляду на дисертаційному рівні вказаної проблеми були відповідні підстави, а саме: наявність низки суперечностей, які мають місце в сучасній світовій практиці, відсутність обґрунтованих теоретичних і методичних матеріалів, які б сприяли вирішенню вказаної проблеми на системному рівні. У своїй сукупності ці параметри наукового осмислення дисертаційної теми дозволили О. П. Юзик цілеспрямовано підійти до організації і проведення науково-педагогічного пошуку.

Актуальність дослідження О. П. Юзик підтверджується тим, що воно виконувалося відповідно до тематичного плану Рівненського державного гуманітарного університету «Теоретичні і методичні засади становлення та розвитку аксіопедагогіки на сучасному етапі гуманізації системи освіти України» (державний реєстраційний номер – 0118U006318) та плану науково-дослідної роботи Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти з теми «Теоретичні та методичні засади підготовки вчителя інформатики у Польщі (друга половина ХХ ст. – поч. ХХІ ст.)» (державний реєстраційний номер – 0116U008691).

Наукова новизна одержаних результатів

Безсумнівним досягненням докторантки є наукова новизна результатів дослідження. Цінним у дисертаційній роботі, з нашої точки зору, є те, що автором вперше досліджено та схарактеризовано історіографію проблеми

підготовки вчителів інформатики у ЗВО Польщі в аналізований період; визначено основні складники системи підготовки вчителів інформатики у ЗВО Польщі з огляду на Стандарти вищої освіти Європейського Союзу, виокремлено та схарактеризовано її сутність; виконано порівняльний аналіз стандартів підготовки вчителів інформатики у Польщі й Україні; актуалізовано поняттєво-категорійний апарат дослідження, у межах якого викладено дефініції його засадничих понять; доведено важливість педагогічної практики та програм міжнародних стажувань для підвищення якості підготовки вчителів інформатики; ґрунтовно вивчено методичну систему підготовки вчителів інформатики у Польщі й окреслено найсуттєвіші напрями її впровадження у вищу освіту України; конкретизовано й обґрунтовано теоретичні та методичні засади підготовки вчителів інформатики у Польщі досліджуваного періоду у проєкції філософського (загальнонаукового), конкретно-наукового та технологічного концептів; визначено та схарактеризовано методологічні підходи: загальні (зв'язок теорії та практики навчання й виховання, аксіологічний, або ціннісний, соціокультурний, антропоцентричний, цивілізаційний, європоцентристський, гармонії загальнолюдських і національних цінностей, культурологічний, дотримання норм інформаційної культури, історико-компаративістський, антропоцентризму і гуманізму, навчання впродовж життя, персоналізації освіти, прогнозування), специфічні (особистісно орієнтований (персоніфікований), системний, компетентнісний, аксіологічний, гнучкості та доступності засобів і ресурсів) і загальнодидактичні (об'єктивності, науковості, доступності та персоналізації, системності та наступності, історизму, об'єктивності, новизни, єдності логічного й історичного, зв'язку теорії з практикою, гнучкості навчання, комп'ютеризації та цифровізації) принципи підготовки вчителя інформатики у ЗВО Польщі; обґрунтовано авторську періодизацію розвитку теорії і практики підготовки вчителів інформатики у ЗВО Польщі; схарактеризовано хронологію впровадження «Інформатики» як навчального предмета в закладах середньої освіти; узагальнено досвід підготовки вчителів інформатики у Польщі, що ґрунтується на широкому застосуванні кваліфікаційно-компетентнісного підходу з урахуванням стандартів PSKZ і відповідає стандартам європейської освітньої системи підготовки вчителів.

Це дало дисертантці підстави стверджувати, що досвід підготовки вчителів інформатики у Польщі, який ґрунтується на широкому застосуванні кваліфікаційно-компетентнісного підходу і відповідає стандартам європейської освітньої системи, має вагоме значення для підготовки вчителів інформатики в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами досліджень, здійсненого дисертанткою, і загалом не викликають сумніву.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, п'яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (419 найменувань, із них 263 – іноземними мовами) та додатків, які є інформаційно насиченими і презентують допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття дисертації здобувачки. Загальний обсяг дисертації становить 622 сторінки, основний текст викладено на 435 сторінках, що цілком відповідає вимогам МОН України до обсягу докторських дисертацій.

Відповідно до логіки дослідження й авторського задуму, виклад матеріалу чітко структуровано, назви розділів і підрозділів співвідносяться із завданнями, що дає можливість відстежити їх виконання та досягнення поставленої мети.

У дисертаційній роботі О. П. Юзик коректно сформульовано категоріальний апарат, виокремлено шість об'єктивних суперечностей, що стосуються особливостей підготовки вчителів інформатики у ЗВО Польщі та України, на подолання яких спрямовано науковий пошук дисертантки.

Заслуговує на увагу вибір й обґрунтування концептуальних засад та методологічної основи дослідження.

Дисертанткою переконливо аргументовано вибір хронологічних меж дослідження, здійснено авторську періодизацію розвитку теорії і практики підготовки вчителів інформатики у ЗВО Польщі на основі хронології розвитку законодавчої бази у даній галузі.

Обґрунтованим є обраний дисертанткою комплекс взаємопов'язаних загальнонаукових, спеціальних та історико-педагогічних методів дослідження.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Вдалою й обґрунтованою з наукової точки зору є архітектоніка рецензованої наукової праці О. П. Юзик, якою обумовлена повнота й усебічність розкриття предмету дослідження. Усі поняття, які у дослідженні відіграють принципову роль, старанно аналізуються і розкриваються, їх тлумачення достатньо аргументоване і підкріплене авторською точкою зору.

У розділі 1 дисертації «Становлення та розвиток інформатичної освіти Республіки Польщі» схарактеризовано теоретичні основи та дидактичні засади становлення та розвитку інформатичної освіти; із позиції компаративістики системно проаналізовано наукові дослідження зі становлення й розвитку української та зарубіжної професійної педагогіки; розкрито сутність пріоритетних напрямів реформування вищої педагогічної освіти,

зокрема обґрунтовано авторську періодизацію становлення та розвитку теорії і практики підготовки вчителів інформатики у ЗВО Польщі, хронологію впровадження «Інформатики» як навчального предмета в середніх закладах освіти; актуалізовано сутність засадничих понять наукового дослідження.

Так, цікавими є висновки здобувачки щодо підготовки бакалаврів за напрямом «computer science» (інформатика) із подальшим здобуттям педагогічної освіти зі спеціальності «Інформатика» (вчитель інформатики). Заслуговує на належну позитивну оцінку аналіз підготовки вчителів інформатики в різних ЗВО Польщі, що дало можливість обґрунтувати її сутність: покрокове фахове зростання від набуття системних професійних знань і професійних компетентностей до стажування на посаді вчителя-стажиста під час педагогічної практики, написання дипломних робіт і складання іспитів перед екзаменаційною комісією.

Достатньо обґрунтованим виглядає змістове наповнення засадничих понять «інформатика», «професійність», «педагогічна майстерність», «учитель інформаційних технологій», «учитель інформатики», а також термінологічних одиниць: 24/7, BYOD, хмарні обчислення, електронна школа, K-12, модель 1:1 (спрощена), обчислювальне мислення, просвітницька діяльність, персоналізація освіти, доповнена реальність.

Заслуговує на належну позитивну оцінку авторська періодизація процесу підготовки вчителів інформатики у Польщі. Достатньо аргументованими є тези здобувачки про важливість для розвитку теорії і практики підготовки вчителів інформатики кваліфікацій «Учитель інформаційних технологій», «Учитель інформатики» та «Викладач інформатики вищої школи».

У розділі 2 дисертації «Теоретичні основи професійної підготовки вчителя інформатики у Польщі» представлено авторську концепцію та методологію дослідження процесу підготовки вчителів інформатики Польщі у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст., яка ґрунтується на філософському (загальнонауковому), конкретно-науковому й технологічному концептах. Заслуговує на підтримку структура концепції, що визначається комплексним підходом з огляду на сучасні підходи до професійної підготовки в Європейському Союзі, а також історичними змінами, зокрема трансформації в освітніх парадигмах Польщі упродовж аналізованого періоду.

На окрему увагу заслуговують виокремлені здобувачкою методологічні підходи (компаративістський, аксіологічний, компетентнісний) та загальнопедагогічні принципи підготовки вчителів інформатики у ЗВО Польщі, які сприяли системному висвітленню сутності, структури та методичного забезпечення підготовки таких фахівців.

Ґрунтовністю та високим рівнем значущості для подальшого розвитку

науки і практики є розгляд О. П. Юзик системи професійної підготовки вчителів інформатики у Польщі, що увиразнює багатоваріантність останньої й уможливорює вибір випускниками школи (чи ліцею) вступу до ЗВО відразу після закінчення загальноосвітнього навчального закладу чи шляхом перекваліфікації в системі післядипломної освіти.

У розділі 3 дисертації «Організаційно-педагогічні засади підготовки вчителя інформатики в системі вищої освіти Польщі» здобувачкою з'ясовано сутність організаційно-педагогічних і соціально-педагогічних засад підготовки вчителів інформатики у ЗВО Польщі; констатовано про детермінованість побудови системи підготовки таких фахівців розробленням й упровадженням у практику нормативно-правових документів і матеріалів.

У дисертації зроблено ґрунтовний аналіз нормативно-правових документів (Конституція (1997), Закон «Про вищу освіту та науку» (2017), Карта вчителя (1982 р.) та ін.), що слугують підставою для визначення державної освітньої політики з підготовки майбутніх учителів інформатики: автономність, забезпечення побудови освітнього процесу, реалізація ступеневої підготовки, безперервність і чіткість системи внутрішнього зв'язку та координації освітнього процесу.

Цінним і цілком аргументованим є твердження здобувачки про те, що для підготовки вчителів інформатики у ЗВО Польщі важливе значення має «Стандарт підготовки вчителя у напрямі інформаційних технологій та інформатики», зміст якого відображає чітке формулювання вимог до професійної підготовки вчителя інформатики та інформаційних технологій.

Раціональним видається проведений О. П. Юзик порівняльний аналіз навчальних планів ЗВО Польщі й України. Отримані результати дали їй підстави стверджувати про: вивчення у польських ЗВО більш затребуваних на ринку праці Європи дисциплін професійної та практичної підготовки; розбіжності у вивченні навчальних дисциплін; відведення на вивчення програмування більшої кількості годин; вивчення англійської мови на рівні B2; створення та презентацію студентами власних проєктів; увагу до написання дипломної роботи; упровадження різних видів практик і можливість стажування за кордоном.

На думку офіційного опонента, дисертанткою повною мірою обґрунтовано організаційно-педагогічні засади підготовки вчителя інформатики у ЗВО Польщі, що мають правовий вимір, а освітній процес розгортається у площині європейського підходу. Це детермінує логіку запозичення досвіду виокремлення організаційно-педагогічних засад підготовки майбутніх учителів інформатики українською системою освіти.

У розділі 4 дисертації «Методична система підготовки вчителя інформатики в закладах вищої освіти Польщі» зроблено ґрунтовний аналіз змістового наповнення методичної системи професійної підготовки вчителя інформатики в ЗВО Польщі.

Достатньо обґрунтовано здобувачка доводить, що структура методичної системи підготовки таких фахівців спроектована на мету, конкретні цілі та завдання, а її змістове наповнення забезпечує побудову методики навчання. Цікавими є висновки авторки про те, що в методиці підготовки вчителів інформатики ключову роль відіграють професійні компетентності, які передбачають змістове та прикладне спрямування на професійну діяльність.

Заслуговує на увагу проведений дисертанткою аналіз форм, методів і засобів фахової підготовки вчителів інформатики впродовж досліджуваного періоду, що дало змогу увиразнити диференціацію її змістового наповнення.

Здобувачка переконливо доводить, що в досліджуваний період вагому роль у підготовці майбутніх вчителів інформатики відігравали інноваційні методи, а саме: методи групової дискусії з використанням ролей студентів, проблемне навчання, репетиторство, дистанційне навчання та ін. Розкриваючи особливості підготовки вчителів інформатики у ЗВО Польщі О. П. Юзик акцентує увагу на широкому впровадженні в освітньому процесі технологій Web 2.0, елементів гейміфікації та механізмів краудсорсингу. Примітно зазначити, що підготовка вчителів інформатики у ЗВО Польщі здійснювалася на відкритих інструментальних системах (Blackboard, Moodle, WebCt та ін.) Це сприяло поширенню на початку ХХІ століття в освітньому процесі платформи Інтранет.

У розділі 5 дисертації «Теоретико-прикладні підходи до впровадження досвіду підготовки вчителя інформатики у Польщі в закладах вищої освіти України» проаналізовано та схарактеризовано передумови, чинники, тенденції та найважливіші підходи до впровадження досвіду підготовки вчителів інформатики в ЗВО Польщі у процесах модернізації вищої освіти в Україні.

Аргументованими, з позиції здобувачки, є тенденції підготовки вчителів інформатики в Україні: інтеграція до європейського освітнього простору; поєднання напрямів і спеціальностей із додатковими спеціальностями; орієнтація на розвиток особистості на основі компетентнісно-орієнтованого підходу; гармонійне поєднання індивідуальних, парних і групових форм організації освітнього процесу в умовах інтеграції дистанційної освіти; використання традиційних методів (навчання у співпраці, метод проєктів тощо) із застосуванням сучасних засобів (комп'ютерна техніка, мультимедіа, мережа Інтернет, мобільний зв'язок, хмарні технології й інші сервіси) на різних етапах підготовки майбутніх фахівців; відповідність результатів підготовки вчителів

інформатики соціальному замовленню, їх конкурентоспроможність й затребуваність на ринку праці.

Переконливими є твердження О. П. Юзик про те, що Україна має достатній практичний досвід професійної підготовки вчителів інформатики, який буде дієвим і результативним за умови участі студентів українських ЗВО в різноманітних програмах стажування чи продовження навчання у ЗВО Європейського Союзу. Запозичення досвіду підготовки вчителів інформатики у ЗВО Польщі (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.) має суттєве значення для розвитку вітчизняної системи вищої освіти.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Практична значущість одержаних результатів полягає в: аналізі й узагальненні теоретичних і методичних засад підготовки вчителів інформатики у ЗВО Польщі; упровадженні в освітній процес українських ЗВО навчально-методичного забезпечення, зокрема навчальних посібників «Система освіти для дорослих за рубежом (авторський курс)» і «Система освіти для дорослих за кордоном (авторський курс)» (як окремих розділів у структурі методичного посібника «Науково-методичні основи застосування технологій навчання в системі відкритої післядипломної освіти»); розробленні рекомендацій щодо впровадження результатів дослідження на рівнях: організації та провадження якісної освіти, якісної освітньої діяльності вітчизняних ЗВО, спрямованої на підвищення ефективності підготовки вчителів інформатики; факультетів з підготовки вчителів інформатики в ЗВО України; підвищенні фахового рівня та педагогічної майстерності вчителів інформатики в системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження (методичні матеріали, таблиці, зокрема й порівняльні, діаграми тощо) може бути використано науково-педагогічними працівниками ЗВО педагогічного профілю, науковцями, вчителями, здобувачами вищої освіти, докторантами, аспірантами, магістрантами для розкриття сутності та змісту підготовки вчителів інформатики за кордоном (на прикладі Польщі), розроблення освітніх програм, модернізації змісту навчальних планів, навчальних курсів, навчально-дидактичних комплексів, апробації інноваційних форм, методів, засобів і технологій підготовки вчителів інформатики.

Впровадження результатів дослідження було здійснено в освітній процес Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach, Міжнародного гуманітарно-педагогічного інституту «Бейт-Хана», Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпровської обласної ради», Гуманітарно-педагогічного фахового коледжу Мукачівського державного

університету, Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського, Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Рівненського державного гуманітарного університету.

Загальні висновки дисертаційного дослідження адекватні його завданням, повною мірою відображають зміст і структуру дисертації, чітко сформульовані, несуть конкретне смислове навантаження, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційної роботи.

Мовностилістична культура дисертації належна, хоч не позбавлена певних огріхів. Бібліографічний опис у списку літератури зроблено з дотриманням сучасних установлених вимог.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

За темою дисертації опубліковано 41 статтю, з них: 27 одноосібні (24 – відображають основні результати дослідження (3 у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection, 17 статей у фахових наукових виданнях України, 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав (Польща), 2 розділи в колективних монографіях); 17 – додатково відображають результати дисертації (3 розділи в зарубіжних колективних монографіях, авторський посібник, авторський курс, 12 публікацій у тематичних наукових журналах, збірниках, тезах, доповідях й інших матеріалах наукових конференцій).

У наукових працях повною мірою відзеркалено всі розділи рецензованої дисертації. До того ж матеріали дисертаційної роботи О. П. Юзик були обговорені на науково-практичних конференціях, круглих столах, педагогічних читаннях різних рівнів.

Вражає інформаційна насиченість, широка джерельна база, глибокий і ґрунтовний аналіз фактологічного матеріалу, представленого у тексті дисертації.

Текст дисертаційної роботи О. П. Юзик відзначається високою культурою наукової мови, підтверджує здатність автора ґрунтовно, об'єктивно й неупереджено оцінювати досліджувані явища, факти і процеси, вміння переконливо вести справжню наукову дискусію.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою і змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого О. П. Юзик дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автореферату та основні

положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Високо оцінюючи докторську дисертацію Ольги Протасіївни Юзик вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та проаналізувати дискусійні моменти щодо вирішення досліджуваної проблеми:

1. Аналізуючи компоненти авторської концепції (с.146), а саме конкретно-наукового концепту, здобувачка подає короткий опис культурологічного підходу. Вважаємо, що більш поглиблений його аналіз дозволив би виявити специфіку підготовки вчителів інформатики у закладах вищої освіти Польщі, оскільки саме культурологічний підхід передбачає визначення тенденцій відбору та конструювання змісту підготовки таких фахівців.

2. У 2 розділі п.2.5. «Багатоваріантність професійної підготовки вчителя інформатики з огляду на стандарти вищої освіти» здобувачкою ґрунтовно описано діяльність навчальних закладів (вищих шкіл, колегіумів, поліцеальних шкіл, технікумів) Польщі. На нашу думку, на сторінках дисертації, або у додатках, доцільно було б докладніше викласти власні пропозиції щодо практичних шляхів імплементації досвіду організації освітнього процесу цих закладів в освітньому процесі українських освітніх закладів різного рівня акредитації.

3. Апробація результатів роботи має відбуватися не лише на науково-практичних конференціях, круглих столах, педагогічних читаннях, а й на засіданнях кафедр (циклових комісіях) відповідних навчальних закладів, які були задіяні в педагогічному дослідженні.

4. Позитивно оцінюючи в четвертому розділі характеристику структури методичної системи підготовки вчителів інформатики в закладах вищої освіти Польщі, наголосимо на доцільності її схематичного представлення, що дало б ширший погляд на досліджувану проблему і дозволило глибше зрозуміти специфіку підготовки таких фахівців.

5. Дисертаційна робота набула б більш глибокого змісту, якби здобувачка у п'ятому розділі здійснила періодизацію підготовки вчителів інформатики в Україні та порівняла її з відповідною періодизацією підготовки таких фахівців у навчальних закладах Польщі, що дало б додатковий аргумент для знаходження спільних ознак.

6. Зважаючи на історіографічний характер розвідки та висловлюючи побажання для подальшої наукової роботи в зазначеному напрямі, рекомендуємо підготувати хронологічно-тематичний покажчик праць із проблеми дослідження за різнорівневою систематизацією (темами праць, авторами, іменний покажчик персоналій тощо). Таке видання стане в нагоді дослідникам історії педагогіки.

Загалом, висловлені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, тому не ставлять під сумнів отримані наукові результати та повністю можуть бути виправленими у подальшій науковій роботі дисертантки.

Загальний висновок

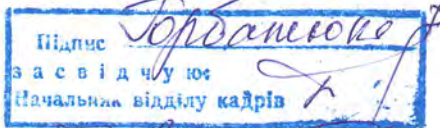
Актуальність дослідження, важливість напрацьованих результатів, новизна теоретичних і практичних висновків дозволяють вважати, що дисертація Юзик Ольги Протасіївни на тему «Теоретичні та методичні засади підготовки вчителя інформатики у Польщі (друга половина ХХ – поч. ХХІ ст.)» відповідає вимогам пп.7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України 17 листопада 2021 року за № 1197, та іншими нормативним документам, що висуваються до дисертаційних робіт, а її авторка заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

[Handwritten signature in blue ink]

завідувач кафедри машинознавства і транспорту
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
доктор педагогічних наук, професор
Роман ГОРБАТЮК

12.12.2022 р.

Горбатюк